

۶ مفهوم‌کلیدی

جهان‌فرهنگ

فرهنگ جهانی - جهان ذهنی - جهان فرهنگی - جهان طبیعت - اغلال و سلاسل - جهان تکوینی

اهداف کلی درس

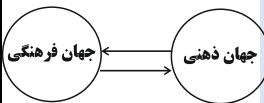
انتظار می‌رود در پایان درس دانش‌آموزان بتوانند توانایی‌های زیر را به دست آورند:

- ❖ جهان فرهنگی، ذهنی و تکوینی را تحلیل کنند.
- ❖ با انواع جهان انسانی آشنا شوند.
- ❖ با تعامل جهان‌های مختلف (ذهنی، فرهنگی و تکوینی) آشنا شوند.
- ❖ انواع دیدگاه‌ها درباره‌ی جهان‌های مختلف را تفسیر کنند.

درس‌نامه

۱- جهان انسانی

جهان انسانی		
<p>◀ محصول زندگی انسان است.</p> <p>◀ هر چه با اندیشه و عمل انسان پدید می‌آید مربوط به این جهان (جهان انسان) است.</p>		
<p>۱- به زندگی شخصی و فردی انسان‌ها باز می‌گردد.</p> <p>۲- ابعاد ذهنی، اخلاقی و روانی انسان‌ها به این بخش (جهان فردی) تعلق دارد و به آن جهان ذهنی نیز می‌گویند.</p> <p>۳- دانسته‌ها، تجربیات و خلیقات ویژه ما انسان‌ها مربوط به این بخش است. افراد دیگر در این موارد با یک‌دیگر شریک نیستند.</p>	<p>(الف)</p> <p>بخش فردی جهان انسانی (جهان ذهنی)</p>	<p>◀ جهان انسانی به دو بخش فردی و اجتماعی تقسیم می‌شود:</p>
<p>۱- زندگی اجتماعی انسان‌ها را در بر می‌گیرد.</p> <p>۲- بخش اجتماعی هویت فرهنگی دارد.</p> <p>۳- از بخش اجتماعی به جهان فرهنگی نیز یاد می‌کنند.</p>	<p>(ب)</p> <p>بخش اجتماعی جهان انسانی (جهان فرهنگی)</p>	
<p>نکات تکمیلی:</p> <p>وقتی فردی درباره مسئله‌ای خاص می‌اندیشد، در محدوده جهان فردی و ذهنی خود به سر می‌برد.</p> <p>◀ وقتی فردی اندیشه خود را به صورت گفتار یا نوشتار بیان می‌کند یا بر اساس اندیشه و تصمیم خود با دیگران رفتار می‌کند، به محدوده جهان اجتماعی و فرهنگی وارد می‌شود.</p> <p>◀ بین دو بخش ذهنی (فردی) و فرهنگی (اجتماعی) جهان انسانی تناسب و هماهنگی وجود دارد.</p> <p>◀ هر فرهنگی نوعی خاص از عقاید و خصوصیات ذهنی را در افراد پدید می‌آورد و به همان نوع اجازه‌ی بروز و ظهور می‌دهد و هر نوع عقیده و اخلاقی نیز جویای فرهنگی متناسب با خود است.</p>		

۲- جهان تکوینی

جهان تکوینی
<p>◀ تمامی پدیده‌های جهان هستی محصول زندگی انسان نیستند. در مقابل جهان انسانی می‌توان از جهان دیگری نام برد که از آن به جهان تکوینی یاد می‌شود.</p>
<p>◀ جهان تکوینی پیش از انسان و مستقل از خواست و اعتبار انسان وجود دارد.</p>
<p>◀ برخی جهان تکوینی را به طبیعت محدود می‌کنند: این گروه طبیعت را در مقابل جهان انسانی قرار می‌دهند. با تقسیم جهان انسانی به دو جهان ذهنی و جهان فرهنگی از سه جهان سخن می‌گویند: جهان طبیعت / جهان ذهن / جهان فرهنگ</p>
<p>◀ متفکران مسلمان، جهان تکوینی را به جهان طبیعت محدود نمی‌دانند: نزد آنان جهان طبیعت بخشی از جهان تکوینی است.</p>
<p>◀ آن‌ها جهان تکوینی را به دو جهان طبیعت و فوق طبیعت تقسیم می‌کنند: در تعبیر قرآنی از دو بخش جهان تکوینی با عناوینی مانند دنیا و آخرت، شهادت و غیب، ملک و ملکوت و مانند آن‌ها یاد می‌شود.</p>

۳- تعامل جهان‌های ذهنی، فرهنگی و تکوینی

تعامل جهان‌های ذهنی، فرهنگی و تکوینی
<p>◀ بین جهان‌های مختلف ارتباط و تعامل وجود دارد.</p>
<p>◀ بین جهان عینی و جهان انسانی نیز ارتباط و پیوند برقرار است.</p>
<p>◀ درباره‌ی جهان‌های مختلف و چگونگی ارتباط و پیوند آنها دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد.</p>
<p>الف) دیدگاه اول</p>
<p>◀ برخی جهان تکوینی را به جهان طبیعت محدود می‌کنند. ◀ جهان طبیعت را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان فرهنگی می‌دانند. ◀ ذهن افراد و فرهنگ هویتی طبیعی و مادی دارند. ◀ علوم مربوط به آنها نظیر علوم طبیعی است. ◀ این گروه بین علوم طبیعی و علوم انسانی تفاوتی قائل نیستند.</p>
<p>◀ نادیده گرفتن تفاوت علوم انسانی با علوم طبیعی قدرت دآوری ارزشی و انتقادی را از علوم انسانی و اجتماعی سلب می‌کند.</p>
<p>ب) دیدگاه دوم</p>
<p>◀ گروهی دیگر جهان فرهنگی را مهم‌تر از جهان ذهنی و تکوینی می‌دانند. ◀ این گروه جهان ذهنی و فردی افراد را تابع فرهنگ می‌دانند و جهان تکوینی را نیز ماده‌ی خامی برای دخل و تصرف فرهنگ‌ها و جوامع مختلف می‌دانند. ◀ در این دیدگاه جهان ذهنی و جهان تکوینی اهمیت و استقلال خود را در برابر جهان فرهنگی از دست می‌دهند.</p>

پ) دیدگاه سوم

- ◀ رویکرد کسانی است که جهان فرهنگی، جهان ذهنی و جهان تکوینی را مهم و در تعامل با یکدیگر می‌دانند.
- ◀ این دیدگاه فرصت تعامل صحیح انسان با خودش و جهان هستی را فراهم می‌کند.
- ◀ قرآن کریم از این دیدگاه دفاع می‌کند.
- ◀ در نگاه قرآنی جهان تکوینی محدود به جهان طبیعت نیست.
- ◀ ادراک و آگاهی نیز به حیات انسانی منحصر نمی‌شود.
- ◀ جهان هستی نیز برخوردار از حکیمانه و هوشمندانه با جهان انسانی دارد.
- ◀ در نگاه متفکران مسلمان، جهان تکوینی بر اساس حکمت و مشیت خداوند سبحان رفتاری حکیمانه با افراد و جوامع انسانی دارد.
- ◀ قرآن کریم علاوه بر آنکه برای جامعه و فرهنگ جایگاه ویژه‌ای قائل است و از زندگی و مرگ امت‌ها سخن می‌گوید جهان فردی اشخاص را نیز نادیده نمی‌گیرد.
- ◀ قرآن کریم بر مسئولیت فرد در قبال فرهنگ و جامعه تأکید می‌کند.
- ◀ از منظر قرآن هر گاه انسان، اخلاق الهی داشته باشد و جامعه نیز از فرهنگی توحیدی برخوردار باشد آنگاه جهان تکوینی درهای برکات خود را به روی انسان‌ها می‌گشاید.
- ◀ هرگاه افراد و فرهنگ جامعه، هویتی مشرکانه داشته باشند آنگاه زمین و آسمان از تعامل سازنده با آنها باز می‌مانند و ظرفیت‌های الهی و آسمانی خود را از آنها پنهان می‌کنند.

نکات تکمیلی:

- ◀ برخی دیدگاه‌ها مانع شناخت صحیح انسان و جهان هستی می‌شوند.
- ◀ وقتی انسان از شناخت خویشتن و جهان هستی باز ماند ← از تعامل صحیح با جهان هستی و شکوفایی استعدادهای خویش در می‌ماند.
- ◀ قرآن کریم از عقاید و اعمالی که مانع دستیابی انسان به حقیقت خویش و جهان هستی می‌شوند به اغلال و سلاسل یاد می‌کند.
- ◀ اغلال و سلاسل؛ زنجیرهایی هستند که انسان را در دنیا و آخرت به بند می‌کشند.

نکات مهر جهان فرهنگی:

- ❖ هر فرهنگی در عمیق‌ترین لایه‌های خود به بنیادی‌ترین پرسش‌های بشر پاسخ می‌دهد.
- ❖ پرسش‌ها و پاسخ‌های بنیادی همان عقاید اساسی یا تصاویر بنیادی هر فرهنگ از انسان و جهان را می‌سازند.
- ❖ عقاید و ارزش‌های اساسی به مثابه روح یا شالوده فرهنگ عمل می‌کنند.
- ❖ پرسش‌های بنیادی به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند:
- اول: هستی‌شناسانه: پرسش‌هایی از قبیل اینکه آیا جهان هستی به همین جهان مادی محدود می‌شود؟
- دوم: انسان‌شناسانه: پرسش‌هایی از قبیل اینکه آیا انسان موجودی مختار و فعال است یا مجبور و منفعل؟
- سوم: معرفت‌شناسانه: پرسش‌هایی از قبیل اینکه آیا تنها راه شناخت واقعیت، حس و تجربه است؟
- ❖ پاسخ‌های متفاوت به این پرسش‌های اساسی، جهان‌های فرهنگی مختلفی پدید می‌آورد.
- ❖ فرهنگ، شیوه زندگی اجتماعی انسان‌ها را شکل می‌دهد و خود نیز محصول آگاهی و عمل مشترک انسان‌هاست.
- ❖ تمامی پدیده‌های جهان هستی محصول زندگی انسان نیستند.

ردیف	«سؤالات»	نمره		
(الف)	<p>جمله‌های درست یا نادرست را مشخص کنید.</p> <p>۱. هستی‌شناسی به پرسش‌هایی از قبیل اینکه آیا تنها راه شناخت واقعیت، حس و تجربه است؟ پاسخ می‌دهد. (مقدمه صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p> <p>۲. هر نوع عقیده و اخلاقی جوای فرهنگ متناسب با خود است. (متن صفحه‌ی ۵ کتاب درسی)</p> <p>۳. هر فرهنگی نوعی خاص از عقاید و خصوصیات ذهنی را در افراد پدید می‌آورد. (متن صفحه‌ی ۵ کتاب درسی)</p> <p>۴. هر جامعه در عمیق‌ترین لایه‌های خود به بنیادی‌ترین پرسش‌های بشر پاسخ می‌دهد. (مقدمه صفحه‌ی ۳ کتاب درسی)</p>	۱		
(ب)	<p>جای خالی عبارتهای زیر را با کلمات مناسب پر کنید.</p> <p>۵. جهان انسانی محصول ... است. (متن صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p> <p>۶. بخش فردی جهان انسانی ابعاد ...، ... و ... را دربر می‌گیرد. (متن صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p> <p>۷. ... شیوه زندگی اجتماعی انسان‌ها را شکل می‌دهد و خود نیز محصول ... و عمل مشترک انسان‌ها است. (متن صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p> <p>۸. بین دو بخش ذهنی و فرهنگی جهان انسانی ... و ... وجود دارد. (متن صفحه‌ی ۵ کتاب درسی)</p>	۱		
(پ)	<p>مفاهیم صحیح را از جدول سمت چپ انتخاب و به جدول سمت راست متصل کنید.</p> <p>(متن صفحه‌های ۳، ۶ و ۸ کتاب درسی)</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>۹. هر گاه انسان اخلاقی الهی داشته باشد.</p> <p>۱۰. در قرآن کریم جهان تکوینی</p> <p>۱۱. روح یا شالوده فرهنگ</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>الف) دنیا و آخرت، شهادت و غیب</p> <p>ب) محصول زندگی انسان است.</p> <p>ج) جامعه نیز از فرهنگی توحیدی برخوردار است.</p> <p>د) پرسش‌های بنیادی</p> </td> </tr> </table>	<p>۹. هر گاه انسان اخلاقی الهی داشته باشد.</p> <p>۱۰. در قرآن کریم جهان تکوینی</p> <p>۱۱. روح یا شالوده فرهنگ</p>	<p>الف) دنیا و آخرت، شهادت و غیب</p> <p>ب) محصول زندگی انسان است.</p> <p>ج) جامعه نیز از فرهنگی توحیدی برخوردار است.</p> <p>د) پرسش‌های بنیادی</p>	۱
<p>۹. هر گاه انسان اخلاقی الهی داشته باشد.</p> <p>۱۰. در قرآن کریم جهان تکوینی</p> <p>۱۱. روح یا شالوده فرهنگ</p>	<p>الف) دنیا و آخرت، شهادت و غیب</p> <p>ب) محصول زندگی انسان است.</p> <p>ج) جامعه نیز از فرهنگی توحیدی برخوردار است.</p> <p>د) پرسش‌های بنیادی</p>			

ردیف	«سؤالات»	نمره
(ت)	<p>به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>۱۲. پرسش‌های بنیادی هر فرهنگ را نام ببرید. (مقدمه، صفحه‌ی ۳ کتاب درسی)</p> <p>۱۳. روح یا شالوده فرهنگ چیست؟ (مقدمه، صفحه‌ی ۳ کتاب درسی)</p> <p>۱۴. جهان انسانی را تعریف کنید. (متن، صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p> <p>۱۵. جهان تکوینی را تعریف کنید. (متن، صفحه‌ی ۶ کتاب درسی)</p> <p>۱۶. هستی‌شناسی یکی از پرسش‌های بنیادی هر فرهنگ است. این پرسش بنیادی اشاره به چه موضوعی دارد؟ (مقدمه، صفحه‌ی ۳ کتاب درسی)</p> <p>۱۷. در انسان‌شناسی چه پرسش‌هایی مطرح می‌شود؟ (مقدمه، صفحه‌ی ۳ کتاب درسی)</p> <p>۱۸. پرسش‌های مطرح شده در معرفت‌شناسی را بنویسید. (مقدمه، صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p>	۷
(ث)	<p>به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.</p> <p>۱۹. جهان انسانی به چند بخش تقسیم می‌شود؟ توضیح دهید. (متن، صفحه‌ی ۴ کتاب درسی)</p> <p>۲۰. چه زمانی فرد از محدوده فردی و ذهنی به محدوده اجتماعی و فرهنگی وارد می‌شود؟ (متن، صفحه‌ی ۵ کتاب درسی)</p> <p>۲۱. چگونه بین دو بخش ذهنی و فرهنگی جهان انسانی تناسب و هماهنگی وجود دارد؟ (متن، صفحه‌ی ۵ کتاب درسی)</p> <p>۲۲. دیدگاه متفکران اسلامی و برخی از متفکران دیگر را درباره جهان تکوینی شرح دهید. (متن، صفحه‌ی ۶ کتاب درسی)</p> <p>۲۳. دیدگاه کسانی را که جهان تکوینی را به جهان طبیعت محدود می‌کنند و این جهان را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان فرهنگی می‌دانند را شرح دهید. (متن، صفحه‌ی ۷ کتاب درسی)</p> <p>۲۴. دیدگاه افرادی که جهان فرهنگی را مهم‌تر از جهان ذهنی و تکوینی می‌دانند را توضیح دهید. (متن، صفحه‌ی ۸ کتاب درسی)</p> <p>۲۵. رویکردی که جهان فرهنگی، جهان ذهنی و جهان تکوینی در تعامل با یکدیگر می‌دانند را شرح دهید. (متن، صفحه‌ی ۸ کتاب درسی)</p>	۱۰
	جمع کل	۲۰

۲۶. جهان اجتماعی را جهان فرهنگی نیز می‌خوانند؛ زیرا:

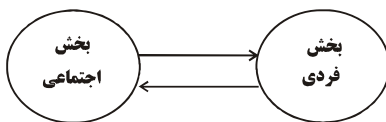
- ① زندگی اجتماعی و هویت افراد را می‌سازد.
- ② به ابعاد اخلاقی، ذهنی و روانی انسان‌ها بازمی‌گردد.
- ③ هویتی فرهنگی دارد و حاصل زندگی اجتماعی انسان‌هاست.
- ④ هویتی فرهنگی دارد و به ابعاد ذهنی، اخلاقی و روانی انسان‌ها می‌پردازد.

۲۷. «اندیشیدن فرد پیرامون یک مسأله‌ی خاص» و «بیان اندیشه‌ی فردی به صورت گفتار و نوشتار» را کدام گزینه بهتر

نشان می‌دهد؟ (متن صفحه‌ی ۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۸ آبان ۹۴)

- ① فرد در محدوده‌ی جهان فردی و ذهنی زندگی می‌کند. - به جهان اجتماعی و فرهنگی قدم می‌گذارد.
- ② جهان ذهنی و فردی انسان‌ها لایه‌ها و سطوح مختلفی دارد. - به جهان طبیعی و فرهنگی قدم می‌گذارد.
- ③ هر فرهنگی نوعی خاص از عقاید و خصوصیات ذهنی را در افراد پدید می‌آورد. - به جهان اجتماعی و فرهنگی قدم می‌گذارد.
- ④ فرهنگ، حاصل آگاهی و عمل مشترک آدمیان است. - به جهان فردی و ذهنی قدم می‌گذارد.

۲۸. کدام عبارت، با شکل روبه‌رو، ارتباط بیش‌تری دارد؟ (مرتبط با نمودار صفحه‌ی ۵ کتاب درسی) (کنکور سراسری ۸۹)

- ① بین دو جهان تکوینی و جهان انسانی، ارتباط و پیوند برقرار است.
- ② هرگاه انسان، اخلاقی الهی داشته باشد و جامعه نیز از فرهنگی توحیدی برخوردار باشد، جهان تکوینی درهای برکات خود را به روی انسان‌ها می‌گشاید.
- ③ جهان تکوینی، ماده‌ی خامی است که در معرض برداشته‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی انسان‌ها قرار می‌گیرد.
- ④ بین دو بخش ذهنی و فرهنگی جهان انسانی، تناسب و هماهنگی وجود دارد.

۲۹. هر چه با اندیشه و عمل انسان پدید می‌آید، مربوط به ... است و جهان فرهنگی در برابر ... قرار داده می‌شود.

(متن صفحه‌ی ۴ کتاب درسی) (خارج از کشور ۹۳)

- ① جهان انسانی - جهان عینی
- ② جهان فرهنگی - جهان ذهنی
- ③ جهان اجتماعی - جهان انسانی
- ④ جهان فرهنگی - جهان ذهنی

۳۰. ابعاد اخلاقی انسان‌ها به کدام بخش از جهان انسانی مربوط می‌شود و متفکران مسلمان کدام جهان را جهان تکوینی

می‌نامند؟ (متن صفحه‌ی ۴ و ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

- ① اجتماعی - جهان طبیعت
- ② فرهنگی - جهان هستی
- ③ فردی - جهان عینی
- ④ فردی - جهان انسانی

۳۱. جهان انسانی اعم از آن که فردی یا اجتماعی باشد، در برابر ... قرار دارد، جهان عینی ...

(متن صفحه‌ی ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۳ مهر ۹۵)

- ① جهان تکوینی - پیش از انسان وجود داشته است و مستقل از خواست و اعتبار انسانی وجود دارد.
- ② جهان تکوینی - پیش از انسان وجود داشته است و با خواست و اراده‌ی انسان تغییر می‌کند.
- ③ جهان ذهنی - با جهان انسانی شکل گرفته است و در عین حال مستقل از خواست و اعتبار انسانی وجود دارد.
- ④ جهان ذهنی - با جهان انسانی شکل گرفته است و انسان‌ها با تصرفات خود بر آن مسلط شده‌اند.

۳۲. کدام عبارت به عقاید متفکرانی که درباره‌ی سه جهان صحبت می‌کنند، اشاره می‌کند؟

(متن صفحه‌ی ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

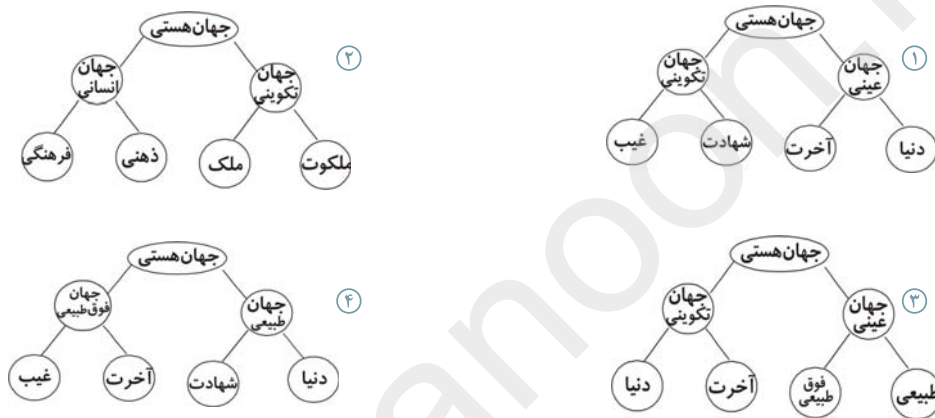
- ① جهان تکوینی مستقل از خواست و اعتبار انسانی نیست و پیش از انسان نیز وجود داشته است.
- ② آنان جهان انسانی و جهان طبیعی را در برابر هم قرار می‌دهند و جهان انسانی را به دو جهان ذهنی و فرهنگی تقسیم می‌کنند.
- ③ جهان انسانی در برابر جهان ذهنی و فرهنگی قرار دارد.
- ④ آن‌ها جهان عینی را به دو جهان طبیعی و فوق طبیعی تقسیم می‌کنند.

۳۳. در تعبیر قرآنی از عوالم ... با عنوان دنیا و آخرت یاد می‌شود و جهان انسانی ... در برابر جهان عینی قرار می‌گیرد.

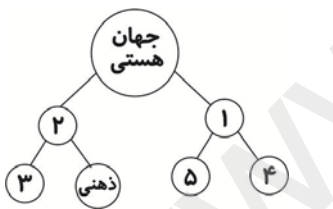
(متن صفحه‌ی ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

- ① ذهنی - اگر فردی باشد.
- ② ذهنی - اعم از آن که فردی یا اجتماعی باشد.
- ③ تکوینی - اعم از آن که فردی یا اجتماعی باشد.
- ④ تکوینی - اگر اجتماعی باشد.

۳۴. کدام شکل زیر بیانگر تعبیر قرآنی است؟ (مکمل نمودار و متن صفحه‌ی ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

۳۵. به ترتیب کدام گزینه نمودار مقابل را کامل می‌کند؟ (مکمل نمودار و متن صفحه‌ی ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۲ آبان ۹۴)

- ① جهان عینی - جهان اجتماعی - جهان فرهنگی - جهان طبیعت - جهان ماورای طبیعت
- ② جهان عینی - جهان انسانی - جهان اجتماعی - جهان فرهنگی - جهان طبیعت
- ③ جهان تکوینی - جهان انسانی - جهان فرهنگی - جهان ملک - جهان ملکوت
- ④ جهان تکوینی - جهان اجتماعی - جهان انسانی - جهان شهادت - جهان غیب

تامل جهان‌های ذهنی، فرهنگی و تکوینی

۳۶. عبارات زیر را به ترتیب از حیث صحیح یا غلط بودن مشخص کنید.

(متن صفحه‌ی ۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۰ فروردین ۹۵)

الف) برخی، جهان تکوینی را به جهان طبیعت محدود می‌کنند و بین علوم طبیعی و علوم انسانی و اجتماعی تفاوتی واقعی قائل نیستند.

ب) برخی، جهان طبیعت را بخشی از جهان تکوینی می‌دانند و با تقسیم جهان انسانی به دو جهان ذهنی و فرهنگی، از سه جهان سخن می‌گویند.

پ) در نگاه قرآنی جهان تکوینی محدود به جهان طبیعت نیست، ادراک و آگاهی نیز به حیات انسانی منحصر نمی‌شود.

- ① غ - غ - ص ② ص - غ - غ ③ غ - ص - غ ④ ص - غ - ص

۳۷. جهان ... مستقل از خواست و اعتبار انسانی وجود دارد. نزد متفکران مسلمان، جهان طبیعت بخشی از جهان ... است و گروهی که ... بین علوم طبیعی و علوم انسانی، تفاوتی واقعی قائل نیستند.

(متن صفحه‌ی ۶ و ۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۷ آبان ۹۵)

- ① عینی - عینی و تکوینی - جهان تکوینی را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان فرهنگی می‌دانند.
- ② عینی - ذهنی و فردی - جهان فرهنگ را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان طبیعی و عینی می‌دانند.
- ③ ذهنی - عینی و تکوینی - جهان فرهنگ را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان طبیعی و عینی می‌دانند.
- ④ فرهنگی - ذهنی و فردی - هر دو جهان فرهنگی و جهان عینی را مهم و در تعامل با یکدیگر می‌دانند.

۳۸. کدام گزینه از نظر کسانی که جهان تکوینی را به طبیعت محدود می‌کنند، نادرست و کدام عبارت درباره‌ی جهان فرهنگی و جهان تکوینی از دید متفکران مسلمان درست است؟ (به ترتیب)

(متن صفحه‌ی ۷ و ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۵ دی ۹۵)

- ① جهان تکوینی، مهم‌تر از جهان ذهنی و فرهنگی نیست - هرگاه افراد و فرهنگ جامعه هویتی مشرکانه داشته باشند، زمین و آسمان به تعامل سازنده با آن‌ها می‌پردازد.
- ② ذهن افراد و فرهنگ جامعه، هویتی غیر مادی دارد - جهان تکوینی، ظرفیت‌های آسمانی خود را از کسانی که فرهنگ توحیدی نداشته باشند پنهان می‌کند.
- ③ برای جامعه و فرهنگ اهمیت ویژه‌ای قائل نیستند - جهان فردی اشخاص را نادیده نمی‌گیرد و از مسئولیت فرد در قبال جامعه سخن می‌گوید.
- ④ بین علوم طبیعی و علوم انسانی و اجتماعی تفاوتی واقعی قائل نیستند. - جهان تکوینی، بر اساس حکمت و مشیت خداوند سبحان، رفتاری حکیمانه با انسان و جامعه‌ی انسانی دارد.

۳۹. کدام گزینه درست است؟ (متن صفحه‌ی ۷ و ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۲ آبان ۹۴)

- ① تمامی پدیده‌های جهان هستی محصول زندگی انسان می‌باشند.
- ② هنجارها و رفتارها مربوط به لایه‌های بنیادین و عمیق فرهنگ هستند.
- ③ گروهی که جهان فرهنگ را مهم‌تر از جهان ذهنی و طبیعی و عینی می‌دانند، بین علوم طبیعی و انسانی و اجتماعی تفاوتی قائل نیستند.
- ④ از نظر گروهی که جهان عینی را به جهان طبیعت محدود می‌کنند، ذهن افراد و فرهنگ جامعه، هویتی طبیعی و مادی دارند.

۴۰. کدام عبارت بیانگر دیدگاه کسانی است که جهان فرهنگی را مهم‌تر از جهان عینی و طبیعی می‌دانند و قرآن کریم چه

جایگاهی برای جهان فردی اشخاص قائل است؟ (متن صفحه‌ی ۷ و ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۱ خرداد ۹۴)

- ① این گروه بین علوم طبیعی و علوم انسانی و اجتماعی تفاوتی واقعی قائل نیستند. - جهان فردی را نادیده نمی‌گیرد و بر مسئولیت فرد در قبال جامعه تأکید می‌کند.
- ② این گروه جهان فردی افراد را تابع فرهنگ جامعه می‌دانند. - جایگاه ویژه‌ای برای آن قائل است و از زندگی و مرگ امت‌ها سخن می‌گوید.
- ③ این گروه جهان عینی و طبیعی را ماده‌ی خامی می‌دانند که در معرض تصرفات مختلف فرهنگی و اجتماعی انسان‌ها قرار می‌گیرد. - آن را نادیده نمی‌گیرد و به مسئولیت فرد در قبال فرهنگ و جامعه تأکید دارد.
- ④ از نظر این گروه ذهن افراد و فرهنگ جامعه هویت طبیعی و مادی دارند. - قرآن کریم فقط برای جامعه و فرهنگ جایگاه ویژه‌ای قائل است و جهان فردی را نادیده می‌گیرد.

۴۱. به ترتیب، کدام یک نظر کسانی است که جهان فرهنگ را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان طبیعی و تکوینی می‌دانند و

کدام یک دیدگاه گروهی است که جهان عینی را به جهان طبیعت محدود می‌کنند؟

(متن صفحه‌ی ۷ و ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۸ آبان ۹۴)

- ① بین علوم طبیعی، انسانی و اجتماعی تفاوت واقعی وجود ندارد. - ذهن افراد و فرهنگ جامعه هویتی طبیعی و مادی دارند.
- ② علوم مربوط به ذهن افراد و فرهنگ جامعه نظیر علوم طبیعی است. - جهان ذهنی و فردی افراد را تابع فرهنگ جامعه می‌دانند.
- ③ جهان ذهنی و فردی تابع فرهنگ جامعه است. - ذهن افراد و فرهنگ جامعه هویتی طبیعی و مادی دارند و علوم مربوط به آن‌ها نظیر علوم طبیعی است.
- ④ ذهن افراد و فرهنگ جامعه هویتی طبیعی دارند. - جهان عینی و طبیعی را ماده‌ی خامی می‌دانند که در معرض برداشت‌ها و تصرفات مختلف فرهنگی و اجتماعی انسان‌ها قرار می‌گیرد.

۴۲. گروهی که جهان فرهنگی را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان تکوینی می‌دانند ... و جهان عینی و طبیعی را ...

(متن صفحه‌ی ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

- ① جهان ذهنی و فردی افراد را تابع فرهنگ جامعه می‌دانند - ماده‌ی خامی می‌دانند که در معرض برداشتها و تصرفات مختلف فرهنگی و اجتماعی انسان‌ها قرار می‌گیرد.
- ② جهان ذهنی و فردی افراد را تابع فرهنگ جامعه می‌دانند - دارای هویتی طبیعی و مادی و علوم مربوط به آن را علوم طبیعی می‌دانند.
- ③ معتقدند جهان فرهنگی براساس حکمت خداوند رفتاری حکیمانه با انسان و جامعه‌ی انسانی دارد - دارای هویتی طبیعی و مادی و علوم مربوط به آن را علوم طبیعی می‌دانند.
- ④ معتقدند جهان فرهنگی براساس حکمت خداوند رفتاری حکیمانه با انسان و جامعه‌ی انسانی دارد - ماده‌ی خامی می‌دانند که در معرض برداشتها و تصرفات مختلف فرهنگی و اجتماعی انسان‌ها قرار می‌گیرد.

۴۳. عبارت «پنهان ساختن ظرفیت‌های الهی و آسمانی زمین و آسمان» به کدام گزینه اشاره دارد؟

(متن صفحه‌ی ۷ و ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

- ① جهان ذهنی مهم‌تر از جهان عینی و جهان فرهنگی است.
- ② جهان عینی مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان فرهنگی است.
- ③ جهان فرهنگی مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان طبیعی و عینی است.
- ④ جهان فرهنگی و جهان عینی و جهان ذهنی، مهم و در تعامل با یکدیگرند.

۴۴. از منظر قرآن چه زمانی زمین و آسمان از تعامل سازنده با افراد باز می‌مانند و ظرفیت‌های الهی و آسمانی خود را از آن‌ها پنهان می‌کنند؟

(متن صفحه‌ی ۸ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ مهر ۹۴)

- ① هنگامی که افراد و فرهنگ جامعه هویتی مشترکانه داشته باشند.
- ② زمانی که ادراک آدمی محدود به حیات انسانی باشد.
- ③ هنگامی که جهان فرهنگی اشخاص نادیده گرفته شود.
- ④ هنگامی که جهان فردی اشخاص نادیده گرفته شود.

۴۵. عبارات زیر به ترتیب از حیث صحیح یا غلط بودن در کدام گزینه به درستی آمده است؟

(متن صفحه‌ی ۴ و ۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۸ فروردین ۹۶)

- الف) جهان انسانی بخشی از جهان اجتماعی و محصول زندگی انسان است.
- ب) بخش فردی جهان انسانی به زندگی شخصی و فردی انسان باز می‌گردد و ابعاد اخلاقی، ذهنی و روانی انسان‌ها را شامل می‌شود.
- پ) بخش اجتماعی جهان انسانی، زندگی اجتماعی را پدید می‌آورد. این بخش هویت فرهنگی نیز دارد و به همین دلیل جهان اجتماعی را جهان فرهنگی می‌نامند.

ت) جهان تکوینی بعد از انسان به وجود آمده و مستقل از خواست و اعتبار انسانی وجود دارد.

- ① غ - غ - ص - غ ② ص - غ - ص - غ ③ غ - ص - ص - غ ④ ص - ص - غ - غ

۴۶. عبارات زیر را به ترتیب از حیث صحیح یا غلط بودن مشخص نمایید.

(متن صفحه‌ی ۵ تا ۷ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۴ تیر ۹۴)

الف) هر فرهنگی، نوعی خاص از عقاید و خصوصیات ذهنی را در افراد پدید می‌آورد و به همان نوع، اجازه‌ی بروز و ظهور می‌دهد.

ب) جهان ذهنی پیش از انسان وجود داشته است و مستقل از خواست و اعتبار انسانی وجود دارد.

پ) گروهی که جهان فرهنگ را مهم‌تر از جهان ذهنی و جهان تکوینی می‌دانند، بین علوم طبیعی و علوم انسانی و اجتماعی، تفاوتی واقعی قائل نیستند.

ت) بخش اجتماعی جهان انسانی هویتی فرهنگی دارد و از آن با عنوان جهان فرهنگی یاد می‌شود.

- ① ص - غ - غ - ص ② ص - ص - غ - غ ③ غ - ص - ص - ص ④ غ - غ - ص - ص

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
 آبی: مسلط
 سبز: نسبتاً مسلط
 زرد: مسلط نیستیم.
 گام های بعدی: اگر گام اولتان زرد بود، در نوبت های بعدی مطالعه و تمرین، در صورتی که پیشرفت کردید می توانید خانه های سبز یا آبی را رنگ کنید.

فرهنگ جهانی

- مجموع پرسش ها: ۴۴
- ۲۰ پرسش چهارگزینه ای:
- شامل پرسش های طراحی شده و مکمل و مرتبط با متن
- ۲۴ پرسش تشریحی:
- شامل پرسش های طراحی شده و ویژه ای مدارس
- ۴ مفهوم کلیدی
- ۲ موضوع

آبی سبز زرد

۱- فرهنگ جهانی

۳ پرسش شناسنامه دار

آبی سبز زرد

۲- چه فرهنگ هایی جهانی می شوند؟

۱۱ پرسش شناسنامه دار

الف) گونه نخست

ب) گونه دوم

الف) حقیقت

ب) معنویت

پ) عدالت و قسط

ت) حریت و آزادی

ث) تعهد و مسئولیت

ج) عقلانیت

آبی سبز زرد

۳- فرهنگ جهانی مطلوب چه ویژگی هایی دارد؟

۲۰ پرسش شناسنامه دار

۴ مفهوم کلیدی

فرهنگ جهانی

منطقه‌ی پیرامونی و مرکزی - فرهنگ سرمایه‌داری - مدینه فاسقه - فرهنگ صهیونیسم بین‌الملل

اهداف کلی درس

انتظار می‌رود در پایان درس دانش‌آموزان بتوانند توانایی‌های زیر را به دست آورند:

- ❖ دلایل تفاوت فرهنگ‌ها را تفسیر کنند.
- ❖ بدانند که همه فرهنگ‌ها ظرفیت جهانی شدن را ندارند.
- ❖ ویژگی‌های فرهنگ جهانی مطلوب را برشمارند.

درس‌نامه

۱- فرهنگ جهانی
◀ موجودات طبیعی به زمان و مکان وابسته‌اند و در این دو ظرف رشد می‌کنند و تحول می‌یابند.
◀ مکان: گونه‌های جانوری در محدوده‌ی جغرافیایی خاصی پراکنده‌اند و به مکان جغرافیایی خود وابسته‌اند.
◀ زمان: اعضای هرگونه‌ی جانوری مراحل زندگی یکسانی دارند، مورچگان از هزاران سال پیش مراحل مشابهی را در طول زندگی خود داشته‌اند.
◀ هر گونه‌ی جانوری تاریخ مشابهی دارد.
◀ ولی جهان ذهنی و جهان فرهنگی بشر تاریخ متفاوتی دارند.
◀ فرهنگ‌های مختلف، گستره‌ی جغرافیایی و تداوم تاریخی یکسانی ندارند.
◀ در طول زمان در یک سرزمین واحد، فرهنگ‌های متفاوتی پدید می‌آیند.
◀ در زمان واحد در سرزمین‌های متعدد، فرهنگ‌های گوناگونی به وجود می‌آیند.
◀ برخی از فرهنگ‌ها عمری کوتاه دارند.
◀ برخی مدتی طولانی دوام می‌آورند.
◀ برخی در مناطق محدود شکل می‌گیرند و از مرزهای جغرافیایی خود عبور نمی‌کنند.
◀ برخی دیگر گسترش فراوانی دارند.
گونه‌های عناصر و اجزای فرهنگ‌ها:
◀ برخی عناصر فرهنگی، تداوم تاریخی و گسترش جغرافیایی بیشتری دارند و برخی اینگونه نیستند.
◀ فرهنگی که از مرزهای جغرافیایی و قومی عبور می‌کند و در پهنه‌ی جهان گسترش می‌یابد فرهنگ جهانی است.
◀ فرهنگ‌هایی که عقاید و ارزش‌های آنها ناظر به قوم و منطقه‌ی خاصی است از محدوده‌ی قومی و منطقه‌ای خود فراتر نمی‌روند مگر این‌که نسبت به سایر اقوام و مناطق نگاه سلطه جویانه داشته باشند.
◀ در طول تاریخ فرهنگ‌هایی وجود داشته‌اند که از مرزهای جغرافیایی خود عبور کرده و به سوی جهانی شدن گام برداشته‌اند.

۲- چه فرهنگ‌هایی جهانی می‌شوند؟

فرهنگ‌هایی که به سوی جهانی شدن حرکت کرده‌اند دو گونه‌اند:

الف) گونه‌ی نخست

- ◀ فرهنگی که عقاید، ارزش‌ها یا هنجارهای آن ناظر به قوم، منطقه یا گروه خاصی است.
- ◀ چنین فرهنگی با عبور از مرزهای جغرافیایی خود جهان را به **مناطق دوگانه** تقسیم می‌کند:
- ◀ یکی از این دو منطقه: **مرکزی** و دیگری **پیرامونی** است.
- ◀ منطقه‌ی مرکزی، منطقه‌ی پیرامونی را به خدمت می‌گیرد.

صهیونیسم بین الملل:

- ◀ آرمان‌ها و ارزش‌های خود را متوجه نژاد خاصی می‌داند.
- ◀ با رویکرد دنیوی و این جهانی خود دیگران را در خدمت این نژاد به کار می‌گیرد.
- ◀ فرهنگ صهیونیسم: ۱- فرهنگ صهیونیسم بین الملل ۲- فرهنگ سرمایه‌داری

فرهنگ سرمایه‌داری:

- ◀ کانون ثروت و قدرت را مورد توجه قرار می‌دهد.
- ◀ کشورهای دیگر را در پیرامون و حاشیه آن به خدمت می‌گیرد.

فرهنگ سلطه یا استکبار:

- ◀ فرهنگی که تسلط یک قوم، جامعه و گروهی خاص را بر دیگران به دنبال می‌آورد و دیگران را به ضعف و ناتوانی می‌کشاند.

ب) گونه‌ی دوم

- ◀ فرهنگی که عقاید و ارزش‌ها و هنجارهای آن در خدمت گروه و قوم خاصی نیست.
- ◀ سعادت همه‌ی انسان‌ها را دنبال می‌کند و از عقاید و آرمان‌های مشترک انسانی سخن می‌گوید.
- ◀ فرهنگی که عقاید، ارزش‌ها و هنجارها و رفتارهای آن مطابق نیازهای فطری باشد همان **فرهنگ حق** است.
- ◀ **فارابی** جامعه‌ای را که عقاید و ارزش‌های آن حق باشد اما هنجارها و رفتارهای آن موافق و همسو با حق نباشد؛ **مدینه‌ی فاسقه** می‌نامد.

۳- فرهنگ جهانی مطلوب چه ویژگی‌هایی دارد؟

(الف) حقیقت (معیار و میزان برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف): فرهنگ‌هایی که به حقیقتی قائل نباشند نمی‌توانند معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف داشته باشند **در نتیجه** نمی‌توانند از حقانیت ارزش‌های خود دفاع کنند.

(ب) معنویت (پرسش‌های پدیدار در باره‌ی مرگ و زندگی): آدمی علاوه بر نیازهای مادی و دنیوی، نیازهای ابدی و معنوی دارد.

فرهنگی که صرفاً متوجه نیازهای مادی و دنیوی است و از نیازهای ابدی و معنوی انسان چشم‌پوشی می‌کند **اگر** گام در مسیر جهانی شدن بگذارد **در نتیجه** بشر را به بحران‌های روحی و روانی گرفتار می‌سازد.

(پ) عدالت و قسط (مانع دو قطبی شدن جهان و استضعاف): پیشگیری از تفرقه بین جوامع، متلاشی کردن جهان و تباہ ساختن منابع و امکانات بشر

فرهنگ جهانی باید در لایه‌های مختلف خود به آن معتقد و پایبند باشد.

آسمان‌ها و زمین با عدالت پابرجا می‌مانند.

(ت) حریت و آزادی: (رهایی از قید و بندهایی که مانع رسیدن انسان به کمال و حقوق انسانی‌اش می‌شوند و زمینه ظلم بر ایشان را فراهم می‌کنند)

فرهنگ جهانی باید حریت و آزادی انسان از این قید و بندها را تأمین نماید.

آزادی همواره دو پرسش به همراه دارد: ۱- آزادی از چه؟ ۲- آزادی برای چه؟

زیرا آزادی همواره رهایی از یک امر برای رسیدن به امر دیگری است.

با پاسخ به پرسش‌های فوق معنای آزادی مشخص می‌گردد.

بر اساس ارزش‌های جهان شمول مانند حقیقت، معنویت، عدالت به این پرسش‌ها پاسخ داده می‌شود.

آزادی به معنای آزادی از حق و قانون نیست.

(ث) تعهد و مسئولیت (قدرت مقاومت فرهنگ و زمینه‌ی گسترش عقاید و ارزش‌های جهان‌شمول):

برخی فرهنگ‌ها رویکرد جبرگرا و غیرمسئول دارند.

فرهنگ‌های جبرگرا منکر نقش انسان‌ها در تعیین سرنوشتشان می‌باشند و قدرت مقاومت را از انسان‌ها می‌گیرند و آنها را به موجوداتی منفعل تبدیل می‌کنند.

زمینه‌ی نفوذ سلطه‌گران را فراهم می‌آورد.

فرهنگ جهانی باید روح تعهد و مسئولیت را در انسان‌ها ایجاد کند تا زمینه‌ی گسترش عقاید و ارزش‌های جهان‌شمول را فراهم آورد.

(ج) عقلانیت: (پاسخ به پرسش‌های بنیادین بشر درباره‌ی انسان و جهان و توان دفاع از هویت خود) و (سازماندهی و مدیریت لازم برای پاسخگویی به پرسش‌ها و نیازهای بنیادین بشر)

فرهنگ جهانی برای رسیدن به آرمان‌های جهانی خود باید بتواند بر اساس عقاید و ارزش‌های بنیادین خود یک جامعه‌ی جهانی را تعریف نماید.

مسیر حرکت به سوی جامعه‌ی جهانی را برای عبور از شرایط متغیر و متحول اجتماعی ترسیم کند.

انسان‌ها علاوه بر پرسش‌ها و نیازهای بنیادین با شرایط تاریخی مختلف مواجه می‌شوند که پرسش‌ها و نیازهای متفاوتی ایجاد می‌کند.

فرهنگ جهانی باید بتواند بر اساس عقاید و ارزش‌های بنیادین خود به سازماندهی و مدیریت لازم برای پاسخگویی به این پرسش‌ها و نیازهای متغیر مبادرت کند.

نکات مهم فرهنگ جهانی:

- ❖ فرهنگ‌ها متنوع‌اند و این تنوع به عقاید و ارزش‌های اساسی و کلان آنها بر می‌گردد.
- ❖ روح و شالوده فرهنگ‌ها متنوع است.
- ❖ فرهنگ‌ها، از نظر گستره جغرافیایی و تداوم تاریخی نیز متنوع‌اند.
- ❖ تأکید بر اشتراکات انسان‌ها و فرهنگ‌ها در فرهنگ جهانی مستلزم نادیده گرفتن تفاوت‌ها نیست.
- ❖ پذیرش تفاوت‌ها ضمن اینکه صلح را در مقابل جنگ و خشونت پاس می‌دارد، انگیزه‌ی شناخت متقابل انسان‌ها و فرهنگ‌ها از یکدیگر را نیز فراهم می‌آورد.

ردیف	«سؤالات»	نمره		
(الف)	<p>جمله‌های درست یا نادرست را مشخص کنید.</p> <p>۴۷. عدالت و قسط مانع تفرقه و متلاشی کردن جهان و تباه ساختن منابع و امکانات می‌شود. (متن، صفحه‌ی ۱۵ کتاب درسی)</p> <p>۴۸. عقلانیت از دو سطح برخوردار است. (متن، صفحه‌ی ۱۶ کتاب درسی)</p> <p>۴۹. فرهنگ سرمایه‌داری اشاره به نژاد خاصی دارد. (متن، صفحه‌ی ۱۳ کتاب درسی)</p> <p>۵۰. انسان با فعالیت فرهنگی خود امکان سازگاری با شرایط مختلف جغرافیایی را پیدا می‌کند. (متن، صفحه‌ی ۹ کتاب درسی)</p>	۱		
(ب)	<p>جای خالی عبارتهای زیر را با کلمات مناسب پر کنید.</p> <p>۵۱. موجودات طبیعی به ... و ... وابسته‌اند و در این دو ظرف رشد می‌کنند و تحول می‌یابند. (مقدمه، صفحه‌ی ۱۱ کتاب درسی)</p> <p>۵۲. فرهنگ‌ها متنوع‌اند و این تنوع به ... و ... و کلان آنها بر می‌گردد. (متن، صفحه‌ی ۱۲ کتاب درسی)</p> <p>۵۳. صهیونیسم آرمان و ارزش‌های خود را متوجه ... می‌داند و رویکرد ...، ... و دیگران را در خدمت این نژاد به کار می‌گیرد. (متن، صفحه‌ی ۱۲ کتاب درسی)</p> <p>۵۴. سرمایه‌داری کانون ... و ... را مورد توجه قرار می‌دهد. (متن، صفحه‌ی ۱۳ کتاب درسی)</p> <p>۵۵. فرهنگ جهانی باید از ... عقلانیت برخوردار باشد. (متن، صفحه‌ی ۱۶ کتاب درسی)</p>	۱/۵		
(پ)	<p>۵۶. مفاهیم صحیح را از جدول سمت چپ انتخاب و به جدول راست چپ متصل کنید.</p> <p>(متن، صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی)</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>۱</p> <p>(الف) حقیقت (ب) معنویت (پ) تعهد و مسئولیت (ت) حریت و آزادی (ث) عدالت و قسط</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>۱) فرهنگی که انسان‌ها را به موجوداتی منفعل تبدیل می‌کند.</p> <p>۲) فرهنگ جهانی در لایه‌های مختلف خود باید به آن معتقد و پایبند باشد.</p> <p>۳) فرهنگی که توان دفاع از حقانیت ارزش‌های خود را دارد.</p> <p>۴) فرهنگی که زمینه‌ی کمال انسانی و حقوق انسانی را پدید می‌آورد.</p> </td> </tr> </table>	<p>۱</p> <p>(الف) حقیقت (ب) معنویت (پ) تعهد و مسئولیت (ت) حریت و آزادی (ث) عدالت و قسط</p>	<p>۱) فرهنگی که انسان‌ها را به موجوداتی منفعل تبدیل می‌کند.</p> <p>۲) فرهنگ جهانی در لایه‌های مختلف خود باید به آن معتقد و پایبند باشد.</p> <p>۳) فرهنگی که توان دفاع از حقانیت ارزش‌های خود را دارد.</p> <p>۴) فرهنگی که زمینه‌ی کمال انسانی و حقوق انسانی را پدید می‌آورد.</p>	۱
<p>۱</p> <p>(الف) حقیقت (ب) معنویت (پ) تعهد و مسئولیت (ت) حریت و آزادی (ث) عدالت و قسط</p>	<p>۱) فرهنگی که انسان‌ها را به موجوداتی منفعل تبدیل می‌کند.</p> <p>۲) فرهنگ جهانی در لایه‌های مختلف خود باید به آن معتقد و پایبند باشد.</p> <p>۳) فرهنگی که توان دفاع از حقانیت ارزش‌های خود را دارد.</p> <p>۴) فرهنگی که زمینه‌ی کمال انسانی و حقوق انسانی را پدید می‌آورد.</p>			

ردیف	«سؤالات»	نمره
(ت)	<p>به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>۵۷. دو نمونه از فرهنگ‌هایی که از مرزهای جغرافیایی خود عبور کردند و جهان را به دو منطقه‌ی مرکز و پیرامون تقسیم کرده‌اند، نام ببرید. (متن، صفحه‌ی ۱۳ کتاب درسی)</p> <p>۵۸. فرهنگ سلطه و استکبار را توضیح دهید. (متن، صفحه‌ی ۱۳ کتاب درسی)</p> <p>۵۹. چه فرهنگ‌هایی از عقاید و آرمان مشترک انسانی سخن می‌گویند؟ (متن، صفحه‌ی ۱۳ کتاب درسی)</p> <p>۶۰. چهار ویژگی فرهنگ جهانی مطلوب را نام ببرید. (متن، صفحه‌ی ۱۴ کتاب درسی)</p> <p>۶۱. کدام ویژگی فرهنگ جهانی مطلوب اشاره به معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف دارد؟ (متن، صفحه‌ی ۱۴ کتاب درسی)</p> <p>۶۲. چه فرهنگ‌هایی قدرت مقاومت را از انسان‌ها می‌گیرند؟ (متن، صفحه‌ی ۱۵ کتاب درسی)</p> <p>۶۳. عدالت و قسط در فرهنگ جهانی چه پیامدهایی را به دنبال دارد؟ (متن، صفحه‌ی ۱۵ کتاب درسی)</p> <p>۶۴. دو پرسش که در آزادی همواره مطرح می‌شود را نام ببرید. (متن، صفحه‌ی ۱۵ کتاب درسی)</p> <p>۶۵. کدام ویژگی فرهنگ جهانی مطلوب زمینه را برای گسترش عقاید و ارزش‌های جهان شمول را فراهم می‌کند؟ (متن، صفحه‌ی ۱۵ کتاب درسی)</p> <p>۶۶. کدام ویژگی فرهنگ جهانی مطلوب پاسخ به پرسش‌های بنیادین درباره‌ی مرگ و زندگی پس از آن را می‌دهد؟ (متن، صفحه‌ی ۱۴ کتاب درسی)</p> <p>۶۷. پاسخ به معنای آزادی براساس چه ارزش‌های جهان شمولی داده می‌شود؟ توضیح دهید. (متن، صفحه‌ی ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی)</p>	۱۱/۵
(ث)	<p>به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.</p> <p>۶۸. چرا فرهنگ‌های مختلف گستره‌ی جغرافیایی و تداوم تاریخی یکسان ندارند؟ (مقدمه، صفحه‌ی ۱۱ کتاب درسی)</p> <p>۶۹. پیام شعر زیر را بنویسید. «دل‌م به دوستی عالمی گرفتار است / به کار هر که شکستی رسد، به کار من است» (متن، صفحه‌ی ۱۴ کتاب درسی)</p> <p>۷۰. دو سطح عقلانیت فرهنگ جهانی را تحلیل کنید. (متن، صفحه‌ی ۱۶ کتاب درسی)</p>	۵
	جمع کل	۲۰

چه فرهنگ‌هایی جهان را می‌شنوند؟

۷۱. چه مواردی، ظرف رشد و تحول موجودات جهان طبیعت‌اند و چه موجوداتی در طول زمان، از تاریخی مشابه برخوردار هستند؟
(متن صفحه‌ی ۱۱ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۰ آذر ۹۴)

- ① زمان و مکان - دارای فرهنگ مشترک
② زمان و مکان - دارای هویت مشترک
③ اجتماع و فرهنگ - دارای هویت مشترک
④ اجتماع و فرهنگ - دارای فرهنگ مشترک

۷۲. کدام گزینه از ویژگی‌های «فرهنگ‌هایی که ظرفیت جهانی شدن را ندارند»، نمی‌باشد؟

(متن صفحه‌ی ۱۲ کتاب درسی) (خارج از کشور ۹۰)

- ① ارزش‌ها و عقاید آن‌ها ناظر به قوم و منطقه‌ی خاصی است.
② از محدوده‌ی قومی خود فراتر می‌روند.
③ از محدوده‌ی منطقه‌ای خود فراتر نمی‌روند.
④ نگاهی سلطه‌جویانه نسبت به دیگر اقوام دارند.

۷۳. کدام فرهنگ، جهان را به مناطقی دوگانه تقسیم می‌کند؟
(متن صفحه‌ی ۱۲ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۸ آبان ۹۴)

- ① فرهنگی که از عقاید و آرمان‌های مشترک انسانی سخن می‌گوید و ناظر به نوع بشر است.
② فرهنگی که هنجارها و رفتارهای آن موافق با حق نباشد.
③ فرهنگی که عقاید و رفتار آن، ناظر به گروهی خاص است.
④ فرهنگی که عقاید و ارزش‌های آن، موافق با حق نباشد.

۷۴. موارد زیر، به ترتیب با چه مفاهیمی ارتباط دارند؟
(مرتبط با مقدمه‌ی صفحه‌ی ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۷ آبان ۹۵)

«به خدمت گرفتن منطقه‌ی پیرامونی توسط منطقه‌ی مرکزی» و «ایجاد امکان سازگاری با شرایط مختلف جغرافیایی از طریق فعالیت‌های انسانی.»

- ① مدینه‌ی فاسقه - نگاه معنوی به طبیعت
② فرهنگ صهیونیسم - نگاه دنیوی جهان متجدد به طبیعت
③ فرهنگ سرمایه‌داری - گوناگونی تاریخی فرهنگ‌ها
④ مدینه‌ی فاسقه - تناسب هویت‌های فردی و طبیعی

۷۵. رویکرد اصلی فرهنگ صهیونیسم بین‌الملل چیست؟
(متن صفحه‌ی ۱۲ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۵ دی ۹۴)

- ① آرمان‌هایش متوجه نژادی خاص است و دیگران را با رویکردی مادی در خدمت این نژاد به کار می‌گیرد.
② ارزش‌هایش در جهت تکامل بشر غربی بوده و در پی ایجاد جامعه‌ی مطلوب جهانی است.
③ آرمان‌هایش ناظر به منطقه‌ای خاص بوده و نگاه سلطه‌جویانه نسبت به اقوام دیگر ندارد.
④ آرمان‌ها و ارزش‌هایش متوجه جامعه‌ی جهانی است و رویکرد جهان معنوی را دنبال می‌کند.

۷۶. «مدینه‌ی فاسقه»ی فارابی شایستگی حرکت به سوی فرهنگ واحد جهانی را ندارد؛ زیرا عقاید و ارزش‌های آن ...

(مرتبط با کادر گفته‌گو کنید - صفحه‌ی ۱۳ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۲ آبان ۹۴)

- ① حق است، اما هنجارها و رفتارهای آن موافق با آرمان‌های حق نیست.
② موافق با فطرت آدمیان نیست، هرچند که هنجارهای آن بر مدار حق است.
③ سعادت همه‌ی انسان‌ها را دنبال می‌کند و رویکرد دنیوی و این جهانی ندارد.
④ نگاهی سلطه‌جویانه نسبت به دیگر اقوام دارد و جهان را به مناطق دوگانه تقسیم می‌کند.

فرهنگ جهانی مطلوب چه ویژگی‌هایی دارد؟

۷۷. به ترتیب در صورتی که کدام یک از ارزش‌های متعلق به یک فرهنگ مطلوب جهانی تحقق نیابد، این نتایج حاصل می‌شود؟ «نداشتن معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌ها»، «از بین بردن قدرت مقاومت یک فرهنگ»

(متن صفحه‌ی ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (کتاب درسی - کنگور سراسری ۹۴)

- ① عقلانیت - معنویت
② حقیقت - مسئولیت و تعهد
③ معنویت - حریت و آزادی
④ عدالت و قسط - معنویت

۷۸. فرهنگی که از ... برخوردار نباشد در صورت گسترش، انسانیت را با بحران‌های روحی و روانی گرفتار می‌سازد و فرهنگ صهیونیسم آرمان‌های خود را متوجه ... می‌داند.

(متن صفحه‌ی ۱۲ و ۱۴ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۸ آبان ۹۴)

- ① عقلانیت - کانون ثروت و قدرت
 ② حقیقت - نژاد خاص
 ③ آزادی - کانون ثروت و قدرت
 ④ معنویت - نژاد خاص

۷۹. به ترتیب هر یک از موارد زیر، نتیجه‌ی فقدان کدام ویژگی فرهنگ مطلوب جهانی است؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۲ آبان ۹۴)

«بحران‌های روحی و روانی انسان» - «دوقطبی شدن جهان» - «نفوذ فرهنگ بیگانگان» - «عدم توانایی در دفاع از ارزش‌ها»

- ① معنویت - قسط - تعهد - حقیقت
 ② معنویت - قسط - آزادی - مسئولیت
 ③ حریت - عقلانیت - آزادی - مسئولیت
 ④ حریت - عقلانیت - تعهد - حقیقت

۸۰. ... ارزشی است که مانع استضعاف و بهره‌کشی ظالمانه‌ی برخی از برخی دیگر می‌شود.

(متن صفحه‌ی ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۲ آبان ۹۴)

- ① حریت و آزادی
 ② مسئولیت و تعهد
 ③ حقیقت
 ④ عدالت و قسط

۸۱. هر یک از عبارات زیر به ترتیب به کدام یک از ویژگی‌های فرهنگ مطلوب جهانی اشاره می‌کند؟

(متن صفحه‌ی ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۸ آبان ۹۴)

- دفاع از جهان‌بینی و ارزش‌های بنیادین

- مانع پایمال شدن حقوق انسان‌ها و قطبی شدن جهان

- ① معنویت - حریت
 ② حقیقت - معنویت
 ③ عقلانیت - عدالت و قسط
 ④ عقلانیت - حقیقت

۸۲. به ترتیب معنای راستین آزادی چیست و کدام عبارت در رابطه با ویژگی «عدالت و قسط» در فرهنگ مطلوب جهانی درست است؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۳ مهر ۹۵)

① آزادی از قید و بندهایی که مانع رسیدن آدمی به حقیقت، معنویت و حقوق انسانی‌اش می‌شوند. - هنگامی که در کنار ارزش‌هایی نظیر حقیقت و معنویت قرار می‌گیرد، معنای راستین خود را می‌یابد.

② آزادی از حق و قانون برای تجاوز به حقوق خود یا دیگران است. - مانع استضعاف و بهره‌کشی ظالمانه‌ی برخی از برخی دیگر می‌شود.

③ آزادی از قید و بندهایی که مانع رسیدن آدمی به حقیقت، معنویت و حقوق انسانی‌اش می‌شوند. - مانع دوقطبی شدن جهان می‌شود.

④ آزادی از حق و قانون برای تجاوز به حقوق خود یا دیگران است. - مانع پایمال شدن حقوق انسان‌ها می‌شود.

۸۳. به ترتیب، در صورتی که کدام یک از ارزش‌های متعلق به یک فرهنگ مطلوب جهانی تحقق نیابد، این نتایج حاصل می‌شود؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ و ۱۵ کتاب درسی) (گتکور سراسری ۹۴)

«گرفتاری انسانیت در بحران‌های روحی و روانی» و «نداشتن معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف».

- ① حقیقت - معنویت
 ② حقیقت - عقلانیت
 ③ معنویت - حقیقت
 ④ معنویت - عقلانیت

۸۴. به ترتیب هر یک از موارد زیر، کدام یک از ارزش‌های متعلق به یک فرهنگ مطلوب جهانی را نشان می‌دهد؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۴ دی ۹۵)

- سعادت و عزت انسان در تقرب و نزدیک شدن به خدا و رسیدن به مقام خلافت الهی است.

- انسان در دیدگاه اسلام، موجودی مختار است.

- زمینه گسترش و تحقق عقاید و ارزش‌های جهان شمول را فراهم می‌آورد.

- ① حقیقت - حریت و آزادی - مسئولیت و تعهد
 ② حقیقت - معنویت - عقلانیت
 ③ معنویت - حریت و آزادی - مسئولیت و تعهد
 ④ معنویت - حقیقت - عقلانیت

۸۵. توضیح کدام یک از «ویژگی‌های فرهنگ مطلوب جهانی»، نادرست بیان شده است؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۰ فروردین ۹۴)

① مسئولیت ← از جمله ارزش‌هایی است که یک فرهنگ را در برابر فرهنگ‌های رقیب مقاوم می‌سازد و زمینه‌ی گسترش فرهنگ را فراهم می‌کند.

② تعهد ← اگر فرهنگی فاقد این ارزش باشد، نمی‌تواند معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف داشته باشد.

③ قسط ← ارزشی است که مانع پایمال شدن حقوق انسان‌ها، دوقطبی شدن جهان و استضعاف و بهره‌کشی ظالمانه‌ی برخی از برخی دیگر می‌شود.

④ معنویت ← اگر فرهنگی فاقد این ارزش باشد، در صورتی که بسط و گسترش پیدا کند، انسان را با بحران‌های روحی و روانی گرفتار می‌سازد.

۸۶. متن زیر به ترتیب کدام ویژگی‌های فرهنگ مطلوب جهانی را نشان می‌دهد؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۸ تیر ۹۴)

انقلاب ایران با تکیه بر ایمان به خدا و حقانیت او موفق شد نهادهای امپریالیستی را که به استضعاف و بهره‌کشی ظالمانه می‌پرداختند، درهم بکوبد و ایرانیان را از قید و بند بنیاد شاهنشاهی که مانع از رسیدن آدمی به حقیقت می‌شد، برهاند. با این پیروزی، بنیان حکومت جمهوری اسلامی که رفع نیازهای مادی و معنوی انسان‌ها را در بطن خود دارد، گذاشته شد.

- ① معنویت - آزادی - عدالت و قسط - حقیقت - معنویت
② حقیقت - عدالت و قسط - عدالت و قسط - حقیقت - عقلانیت

- ③ معنویت - آزادی - عدالت و قسط - عقلانیت - معنویت
④ حقیقت - عدالت و قسط - آزادی - عقلانیت - معنویت

۸۷. کدام گزینه در ارتباط با ویژگی‌های «تعهد»، «قسط» و «حریت» در فرهنگ مطلوب جهانی صحیح است؟ (به ترتیب)

(متن صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (کنکور سراسری ۹۰)

① مقاوم ساختن یک فرهنگ در برابر فرهنگ‌های رقیب - مانع استضعاف ظالمانه‌ی برخی از برخی دیگر - فراهم کردن زمینه‌ی گسترش فرهنگ

② مقاوم ساختن یک فرهنگ در برابر فرهنگ‌های رقیب - مانع استضعاف ظالمانه‌ی برخی از برخی دیگر - پیدا کردن معنای راستین خود در کنار ارزش‌های حقیقت، معنویت و عدالت

③ مانع پامال شدن حقوق انسان‌ها - توان دفاع از حقانیت ارزش‌ها و عقاید خود - پیدا کردن معنای راستین خود در کنار ارزش‌های حقیقت، معنویت و عدالت

④ مانع پامال شدن حقوق انسان‌ها - توان دفاع از حقانیت ارزش‌ها و عقاید خود - فراهم کردن زمینه‌ی گسترش فرهنگ

۸۸. به ترتیب در صورتی که کدام یک از ارزش‌های متعلق به یک فرهنگ مطلوب جهانی تحقق نیابد این نتایج حاصل می‌شود؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (خارج از کشور ۹۴)

«از بین رفتن قدرت مقاومت یک فرهنگ»، «گرفتاری بشر در بحران‌های روحی و روانی» و «نداشتن معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف».

- ① عقلانیت - حقیقت - معنویت
② مسئولیت و تعهد - معنویت - عقلانیت

- ③ مسئولیت و تعهد - معنویت - حقیقت
④ عدالت و قسط - معنویت - عقلانیت

۸۹. هر یک از عبارات زیر، به ترتیب نتیجه‌ی چیست؟

(متن صفحه‌ی ۱۴ تا ۱۶ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۲۰ فروردین ۹۴)

«آزادی، همواره در کنار ارزش‌های دیگر، معنای خود را پیدا می‌کند»، «فرهنگی، فاقد توانایی دفاع از ارزش‌ها و حقانیت آن‌ها» و «گرفتار شدن انسانیت به بحران‌های روحی و روانی»

① آزادی همواره، آزادی از یک امر برای رسیدن به امری دیگر است. - قائل نبودن به یک حقیقت و محروم بودن از عقلانیت نوع اول - (فقدان ویژگی معنویت)

② آزادی همواره، آزادی از یک امر برای رسیدن به امری دیگر است. - قائل نبودن به یک حقیقت - فقدان آزادی و فراهم کردن زمینه‌ی ظلم

③ معنای راستین آزادی، آزادی از قید و بندهایی است که مانع از رسیدن آدمی به حقیقت و حقوق انسانی او می‌شوند. - محروم بودن از عقلانیت نوع دوم - بسط و گسترش سکولاریسم

④ معنای راستین آزادی، آزادی از قید و بندهایی است که مانع از رسیدن آدمی به حقیقت و حقوق انسانی او می‌شوند. - قائل نبودن به یک حقیقت و محروم بودن از عقلانیت نوع اول - بسط و گسترش دنیاگرایی

۹۰. به ترتیب، کدام فرهنگ‌ها ظرفیت جهانی شدن ندارند و «مقاومت در برابر فرهنگ‌های رقیب» نتیجه‌ی برخورداری از کدام ارزش است؟

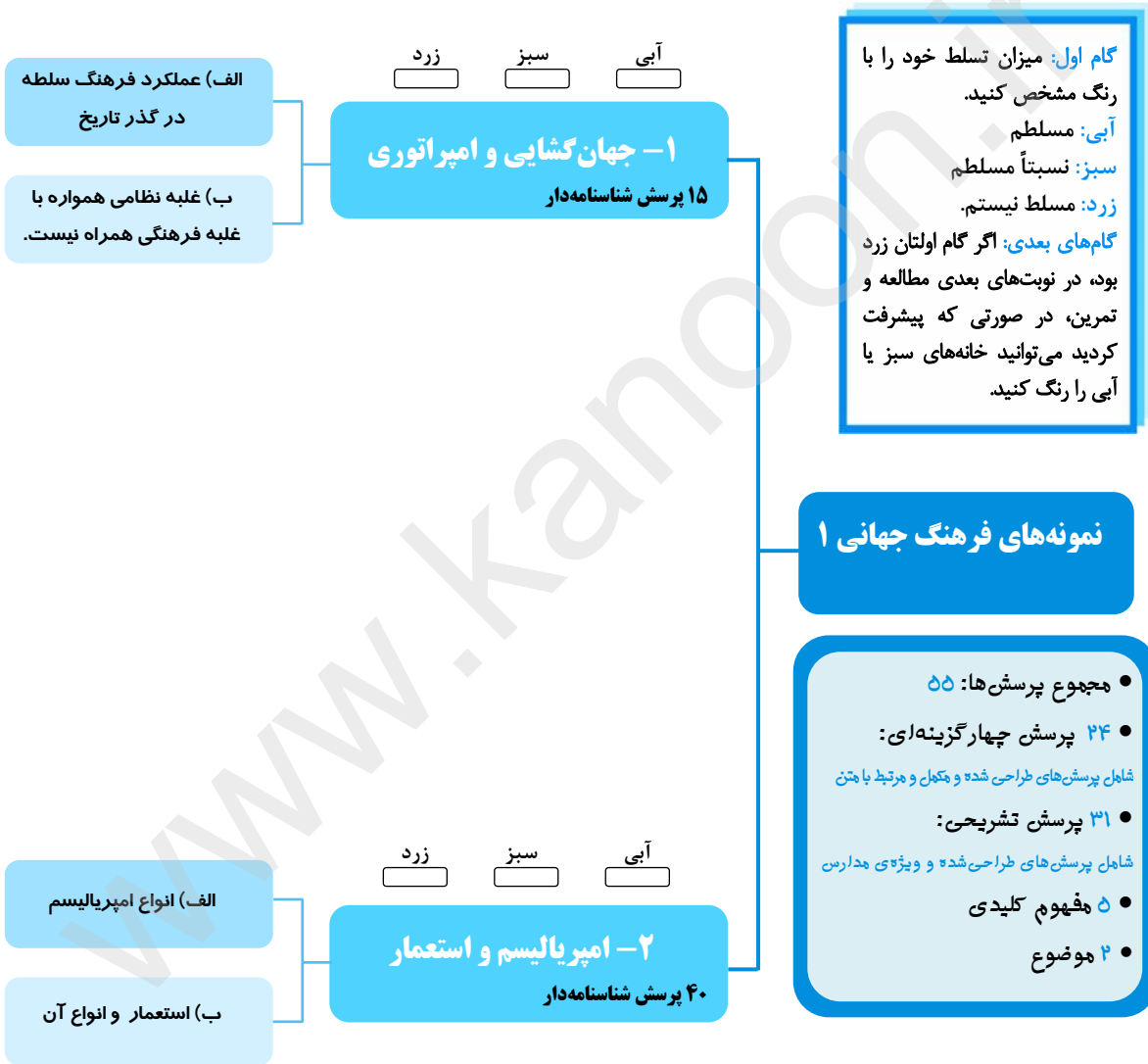
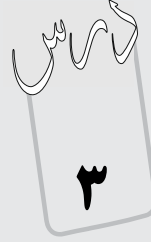
(متن صفحه‌ی ۱۲ و ۱۵ کتاب درسی) (آزمون کانون - ۱۸ فروردین ۹۶)

① فرهنگ‌هایی که ارزش‌ها و عقاید آن‌ها ناظر به قوم و منطقه‌ی خاصی نیست. - حقیقت

② فرهنگ‌هایی که نگاهی سلطه‌جویانه نسبت به دیگر اقوام ندارند. - مسئولیت و تعهد

③ فرهنگ‌هایی که ارزش‌ها و عقاید آن‌ها ناظر به قوم و منطقه‌ی خاصی نیست. - مسئولیت و تعهد

④ فرهنگ‌هایی که نگاهی سلطه‌جویانه نسبت به دیگر اقوام ندارند. - حقیقت

۵ مفهوم‌کلیدی

نمونه‌های فرهنگ جهانی | استعمار فرانو - جامعه تغلب - استعمار قدیم - استعمار نو - امپریالیسم

اهداف کلی درس

انتظار می‌رود در پایان درس دانش‌آموزان بتوانند توانایی‌های زیر را به دست آورند:

- ❖ به تشریح تفاوت‌ها و شباهت‌های استعمار قدیم، نو و فرانو بپردازند.
- ❖ عملکرد فرهنگ سلطه در گذر تاریخ را تحلیل کنند.
- ❖ قادر به تحلیل امپریالیسم و انواع آن شوند.

درس‌نامه

بسیاری از فرهنگ‌ها از مرزهای جغرافیایی خود عبور کرده و به سوی جهانی شدن حرکت کرده‌اند ^{برخی} ← از آنها فرهنگ سلطه و استکبار بوده‌اند.

۱- جهان‌گشایی و امپراتوری

(الف) عملکرد فرهنگ سلطه در گذر تاریخ

- ← برخی فرهنگ‌ها و جوامع سلطه بر دیگر جوامع را ارزش اجتماعی برتر می‌دانند.
- ← در گذشته تاریخ، سلطه و استکبار امپراتوری‌های بزرگ را به وجود آورده است.
- ← امپراتوری و شاهنشاهی از طریق کشورگشایی و جهان‌گشایی و با قدرت نظامی و حضور مستقیم سربازان پیروز شکل می‌گیرد.
- ← جهان‌گشایی و امپراتوری اغلب با کشتارها، خسارت‌های انسانی و اقتصادی فراوان همراه است.

مثال اسکندر تخت جمشید را به آتش کشید، مغولان برخی شهرها را از دم تیغ گذراندند و حیوانات آنها را نیز نابود کردند.

(ب) غلبه نظامی همواره با غلبه فرهنگی همراه نیست.

- ← در تاریخ اقوامی بودند که با قدرت نظامی بر دیگر اقوام تسلط پیدا کرده‌اند.
- ← غلبه نظامی گرچه به حضور مستقیم قوم مهاجم در مناطق جغرافیایی مختلف منجر می‌شود اما همیشه بسط فرهنگی آنها را به دنبال نمی‌آورد.
- ← قومی که در اثر تهاجم نظامی شکست می‌خورد **در صورتی‌که** هویت فرهنگی خود را حفظ کند ← با ضعیف شدن تدریجی قدرت نظامی مهاجم ← می‌تواند استقلال سیاسی خود را به دست آورد **اگر** فرهنگ غنی و قوی داشته باشد ← می‌تواند گروه مهاجم را درون فرهنگ خود هضم نماید و آن را به خدمت گیرد.
- ← ایرانیان باستان فتوحاتی فراتر از مرزهای جغرافیایی خود داشتند اما جهان‌گشایی آنان به جهانی شدن فرهنگشان منجر نشد.
- ← مغولان با قدرت نظامی خود مناطق وسیعی از جهان را تصرف کردند ولی فرهنگ مغولان، قومی و قبیله‌ای بود و شایستگی‌های لازم را برای یک **فرهنگ جهانی** نداشت.
- ← مغولان به سرعت تحت تأثیر **فرهنگ‌هایی** قرار گرفتند که از نظر نظامی شکست خورده بودند **به همین دلیل** امپراتوری مغول در چین، هند و ایران تحت تأثیر فرهنگ‌های اقوام مغلوب، هویتی چینی، هندی و ایرانی پیدا کرد و **به صورت** سه حکومت مستقل درآمد.

- ← اروپا در پنج قرن اخیر کانون شکل‌گیری فرهنگ جدیدی است به نام **فرهنگ غرب**.
- ← فرهنگ غرب در این مدت **اشکال مختلفی** از سلطه را پدید آورده است که از آن با نام‌هایی مانند **امپریالیسم** و **استعمار** یاد کرده‌اند که به هر **نوع سلطه‌ای** گفته می‌شود.

۲- امپریالیسم و استعمار

الف) انواع امپریالیسم

- ◀ **امپریالیسم سیاسی:** از طریق اشغال نظامی جوامع ضعیف شکل می‌گیرد.
- ◀ **امپریالیسم اقتصادی:** در جایی رخ می‌دهد که قدرت اقتصادی یک کشور، بازارها و مواد خام کشور دیگر را تصرف می‌کند.
- ◀ **امپریالیسم فرهنگی:** هنگامی رخ می‌دهد که مقاومت فرهنگی منطقه‌ای که تحت تصرف اقتصادی یا نظامی جامعه‌ای دیگر قرار گرفته است فرو ریزد و قوم مغلوب برتری فرهنگی جامعه مسلط را نیز بپذیرد.

ب) استعمار و انواع آن

- ◀ بر اشغال یک سرزمین خارجی با توسل به قدرت نظامی و سیاسی دلالت می‌کند.
- ◀ کشور فاتح را **دولت استعماری** و کشور به بند کشیده شده را **مستعمره** می‌نامند.
- ◀ **استعمار قدیم:** نوعی جهان‌گشایی و امپراتوری است که از قرن پانزدهم به بعد توسط اروپاییان آغاز شد و در قرن نوزدهم به اوج خود رسید.
- ◀ موفقیت‌های استعمار در این دوران:
 - ۱- پیشرفت در زمینه‌ی دریانوردی ۲- فنون نظامی ۳- اقتصاد صنعتی
 - ◀ استعمارگران حضور مستقیم و آشکار دارند.
 - ◀ **استعمار نو:** پس از شکل‌گیری جنبش‌های استقلال‌طلبانه‌ی کشورهای مستعمره طی قرن ۲۰ به وجود آمد.
 - ◀ کشورهای استعمارگر با استفاده از ظرفیت‌هایی که در دوره‌ی استعمار نظامی و سیاسی خود ایجاد کرده‌اند ← از **مجریان بومی و داخلی** کشورهای مستعمره برای رسیدن به اهداف استعماری خود استفاده می‌کنند.
 - ◀ دولت‌های استعمارگر برای به قدرت رساندن نیروهای وابسته، از **کودتای نظامی** نیز استفاده می‌کنند.
 - ◀ **مثال** ۱- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ محمدرضا شاه (موفق) ۲- کودتای انگلیسی سوم اسفند ۱۲۹۹ رضاخان (موفق) ۳- کودتای نوژه (شکست خورده)
 - ◀ کشور استعمارگر با اتکا به قدرت اقتصادی خود و با استفاده از نهادها و سازمان‌های اقتصادی و سیاسی بین‌المللی و همچنین از طریق دولت‌های دست‌نشانده **کنترل بازار و سیاست‌های کشورهای دیگر** را در اختیار می‌گیرد.
 - ◀ استعمارگران پنهان و مجریان آشکارند.
- ◀ **استعمار فرانو:**
 - ◀ بیش از آنکه از ابزارهای نظامی، سیاسی، اقتصادی استفاده شود ابزارها و ظرفیت‌های فرهنگی و علمی به ویژه رسانه‌ها و فناوری اطلاعات مورد استفاده قرار می‌گیرد.
 - ◀ جهان غرب هویت فرهنگی دیگر کشورها را هدف قرار می‌دهد.
 - ◀ به عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های فرهنگ‌های دیگر هجوم می‌برد و به جای آن عقاید و ارزش‌های فرهنگی غرب را تبلیغ و ترویج می‌کند.
 - ◀ استعمار فرانو، گسترش و سلطه‌ی فرهنگ غرب بر همه‌ی جهان و **غربی‌کردن جهان** را در پوشش نام جهانی‌شدن پیگیری می‌کند.

نتیجه

- ◀ مردمی که برتری مطلق فرهنگی و معرفتی جهان غرب را پذیرفته باشند ← هویت خود را در حاشیه جهان غرب بازخوانی و بازسازی می‌کنند ← مسیری را که جهان غرب برای آنان ترسیم می‌کند دنبال می‌کنند.

نکات مهم نمونه‌های فرهنگ جهانی ۱:

- ❖ فارابی در گونه‌شناسی خود از جوامع یکی از انواع جامعه جاهلی را **جامعه تغلب** می‌نامد.
- ❖ ویژگی‌های جامعه تغلب:
 - ❖ مردم برای غلبه یافتن و چیره شدن بر سایر ملت‌ها با یکدیگر همکاری می‌کنند.
 - ❖ همه مردم شیفته غلبه بر اقوام و ملل دیگر می‌شوند.
 - ❖ هدف این مردم خوار و مقهور کردن دیگران است. می‌خواهند ملت مقهور، نه مالک جان خود باشند نه مال خود نه هیچ چیز دیگر.
 - ❖ دوست دارند که بر یکایک مردم جامعه خود نیز چیره شوند ولی از آنجا که به هم نیازمندند ناچارند از چیرگی بر یکدیگر خودداری نمایند.
 - ❖ دچار حالات سنگدلی، ستمگری، خشمناکی و آزمندی می‌شوند.
 - ❖ در قرن نوزدهم تصرفات اروپاییان از ۳۵ درصد کره‌ی زمین به ۶۷ درصد رسید.
 - ❖ استعمار اروپایی در سده هفدهم و هجدهم میلادی بزرگ‌ترین برده‌داری تاریخ بشریت را برپا کرد.
 - ❖ اروپاییان در هجوم به قاره‌ی آمریکا برای تأمین سلطه‌ی خود به نسل‌کشی و از بین بردن ساکنان بومی پرداختند.
 - ❖ اروپاییان در یک دوره‌ی پنجاه ساله، پانزده میلیون سرخ‌پوست را نابود کردند.
 - ❖ اروپاییان مناطقی نظیر هائیتی، کوبا، نیکاراگوئه و سواحل ونزوئلا را که تراکم جمعیتی بالایی داشتند از جمعیت خالی کردند.
 - ❖ وجه غالب هر مرحله از استعمار در مراحل دیگر وجود دارد.
 - ❖ تهاجم فرهنگی، شبیخون فرهنگی و ناتوی فرهنگی به استعمار فرانو مرتبط است.